

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DİLLƏR UNİVERSİTETİ

XARİCİ DİLLƏRİN TƏDRİSİNİN AKTUAL PROBLEMLƏRİ

RESPUBLİKA ELMİ-PRAKTİK KONFRANSININ
MATERİALLARI

(Bakı, 4-5 may 2015-ci il)

MATERIALS

OF THE V REPUBLICAN
SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE ON

THE ACTUAL PROBLEMS
OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES

(Baku, May 4-5, 2015)

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DİLLƏR UNİVERSİTETİ

XARİCİ DİLLƏRİN TƏDRİSİNİN AKTUAL PROBLEMLƏRİ

RESPUBLİKA ELMİ-PRAKTİK KONFRANSININ
MATERİALLARI

(Bakı, 4-5 may 2015-ci il)

MATERIALS

OF THE V REPUBLICAN SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE ON

CURRENT ISSUES OF TEACHING
FOREIGN LANGUAGES

(Baku, May 4-5, 2015)

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DİLLƏR UNİVERSİTETİ

**XARİCİ DİLLƏRİN TƏDRİSİNİN
AKTUAL PROBLEMLƏRİ**

RESPUBLİKA ELMİ-PRAKTİKİ KONFRANSININ

MATERİALLARI

(Bakı, 4-5 may 2015-ci il)

MATERIALS

OF REPUBLICAN SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE

**CURRENT ISSUES OF TEACHING
FOREIGN LANGUAGES**

(Baku, May 4-5, 2015)

06
X-31

Toplu ADU-nun Elmi Şurasının 01.04.2015-ci il tarixli iclasının (№ 03 sayılı protokol) qərarı ilə çap olunur.

Körrektorlar:
Xatirə Aslanova
Nərgiz Eyvazova

“Xarici dillərin tədrisinin aktual problemləri” Respublika elmi-praktiki konfransının materialları (4-5 may, 2015-ci il).

– Bakı: Mütərcim, 2015. – 416 səh.

AZERBAIJAN FOREIGN LANGUAGES
UNIVERSITY
LIBRARY INFORMATION CENTRE
OF THE AZERBAIJAN
UNIVERSITY

157380

© ADU, 2015

Konfransın təşkilat komitəsi

Sədr

S.İ.Seyidov

professor, ADU-nun rektoru, millət vəkili

Üzvlər:

D.N.Yunusov

professor, Elmi işlər üzrə prorektor, sədr müavini

V.E.Əsgərov

ph.d., Tədris işləri üzrə prorektor

J.Ə.Qəribova

professor, Beynəlxalq əlaqələr üzrə prorektor

M.Y.Qaziyeva

professor, Linqvokulturologiya kafedrasının müdiri

B.B.İsmayılov

professor, Müasir fransız dili kafedrasının müdiri

G.C.Hüseynzadə

professor, Linqvodidaktika kafedrasının müdiri

A.Y.Məmmədov

professor, Ümumi dilçilik kafedrasının müdiri

L.M.Cəfərova

Fil.e.d., İngilis dilinin qrammatikası kafedrasının müdiri

A.M.Bayramova

dosent, Təlimdə innovasiyalar kafedrasının müdiri

A.M.Cəfərov

dosent, İngilis dilinin leksikologiyası kafedrasının müdiri

C.Q.Aliyev

dosent, Psixologiya kafedrasının müdiri

E.Q.Yusifov

dosent, Müasir alman dili kafedrasının müdiri

E.İ.Umudov

Maliyyə departamentinin müdiri

Ş.F.Kazımova

Mətbuat şöbəsinin müdir əvəzi

Sözün praqmatik funksiyası haqqında o vaxt danışmaq olar ki, ona nitqdə istifadə olunan ifadənin tərkib hissəsi kimi baxılsın, yəni leksik sistemin vahidi kimi deyil, söz işlətmə kimi. Adi halda leksemin istifadə edilməsinin praqmatik funksiyası onların leksik mənasından irəli gəlir. Məsələn, şəxsi öz peşəsinə uyğun olaraq adlandıran leksemdən həmin şəxsə öz peşə vəzifəsini icra edərkən və ya ondan kənarında müraciət üçün istifadə oluna bilər. Məsələn, "Excuse me, professor", "Water, bring a cup of tea, please". Bəzən eyni bir sinfə mənaca iki leksem uyğun gəlir ki, onlardan biri müraciət funksiyası üçün istifadə olunur, digəri isə bu funksiyanı yerinə yetirə bilmir. Məsələn, "doctor – physician". Bu sözlərdən "doctor" müraciət üçün istifadə olunduğu halda "physician" bu funksiyanı yerinə yetirə bilmir.

Sözün praqmatik məzmunu ünsiyyətin istifadə olunduğu şəraitin xüsusiyyətlərini özündə ehsas etdirir. Söz səviyyəsində praqmatik təhlil adekvat seçim və müəyyən ünsiyyət şəraitində leksik vahidlərin istifadəsinin tabe olduğu daxili qanunauyğunluq üzə çıxarmaq məqsədi daşıyır.

1) "Have you ever taken an actress out to supper before?" He blushed scarlet. "Heç aktrisa şama dəvət etmişən?" O qızardı (W.S. Maugham Theatre, 88).

2) She gave him a searching look. "Have you pawned it?" He reddened again. O, diqqətlə nəzərdən keçirdi. "Bunugirov qoymusan?" O, yenidən qızardı (89).

3) "Oh, I couldn't, I couldn't take money from a woman." He went scarlet; the more thought of it made him ashamed. "Oh, mənə qadından pul götürə bilməzdim". O qızardı; bu haqda daha çox düşünmək onu utandırır (92).

Bədii əsərin mükəmməlliyi onun yalnız dolğun və parlaq obrazları və kompozisiyası ilə deyil, eyni zamanda həmin əsərin dili ilə qiymətləndirilir. Bədii əsər o zaman müvəffəqiyyətli olur ki, bütün ədəbi-bədii üsul və vasitələrin gözəlliyi ilə bərabər, onun dilidə nəzərə qarpan olur, oxucunu həyəcanlandırır.

Nümunələrdən də göründüyü kimi kontekst istənilən söz və onun üslubi xüsusiyyətini dəyişə bilər və bədii əsərlərin təhlilində xüsusi rol oynayır.

Аида Собор
АУЯ

ИЗМЕНЕНИЯ В СОЗНАНИИ, СВЯЗАННЫЕ С ВЛАДЕНИЕМ ДВУМЯ ЯЗЫКАМИ

Ключевые слова: билингвы и полиглоты, гибкое мышление; концентрация внимания; развитые общие речевые способности; полилингвы, полиглоты

Когда люди владеют двумя или больше языками, они могут думать разными способами, потому что каждый язык имеет собственные законы мышления. Билингвы и полиглоты более изобретательны и вариативны, их личность более многогранна. Почему это происходит? Каждый язык имеет свою собственную логику, грамматику, синтаксис, семантические поля и структуру словаря, что отражается на личностных особенностях нации.

Билингвизм полезен для развития мозга. Исследования показывают, что у людей, которые владеют и активно пользуются двумя языками, более гибкое мышление, выше концентрация внимания, более развитые общие речевые способности, способность к решению проблем (Bialystok & DePape, 2009; Craik & Bialystok, 2005). Билингвизм (двухязычие) — способность тех или иных групп населения объясняется на двух языках. Людей, владеющих двумя языками, называют билингвами, более двух — полилингвами, более шести — полиглотами. Так как язык является функцией социальных группировок, то быть билингвом — значит принадлежать

одновременно к двум различным социальным группам. (Щерба, 1974) Люди изучают язык по разным причинам, кто-то хочет читать, кто-то переводить, большинство же людей хочет говорить, попадая в чужую страну. Последние исследования показывают, что изучение нового языка, стимулирует память, рост и выживание новых клеток мозга. (Sisti ,Glass ,Shors, 2007). Исследования в Израиле, проведенные с людьми в возрасте 80 лет и старше, демонстрируют положительное влияние мультилингвизма на замедление процесса старения. Люди, владеющие несколькими языками, имеют выше коэффициент интеллекта и их душевное здоровье много лучше, чем у тех, кто говорит только на своем азербайджанском языке. (Kavé, Eyal, Shorek , Cohen-Mansfield , 2008).

В немецком языке прослеживаются более позитивные установки на жизнь, в русском более негативные и преувеличенные. Немец, например, скажет «Я немного голоден» – это стандартная фраза для человека, который хочет есть, а русский скажет «Я умираю с голоду». У немцев более позитивные установки на людей в целом, они очень приветливы, всегда улыбаются, когда видят человека, это у них просто рефлекс. У Азербайджанцев не принято улыбаться незнакомцам. Азербайджанцы и русские, хотя и не так улыбчивы, но склонны к более глубоким, открытым отношениям, более крепким душевным связям между людьми, поддержке, взаимовыручке. Билингвы смогут сочетать приветливость с глубиной отношений. То есть, отношения у них строятся легче и делятся дольше, потому что богаче репертуар коммуникативных навыков.

ROMAN DİLLƏRİNDƏN ALINMALAR HAQQINDA

Açar sözlər: alınmalar, mənbə dil, sözalan dil, dil imperalizmi, signifiant.

Məlum olduğu kimi, ayrı-ayrı dillər yerləşdiyi coğrafi ərazidən asılı olmayaraq bu və ya digər şəkildə sosial, iqtisadi, texnoloji və elmi dəyişikliyə uyğunlaşır və belə uyğunlaşma zamanı bilavasitə və bilvasitə kontaktda olduğu dillərdən söz alır. Bu işə öz növbəsində söz alan dilin leksik tərkibində müəyyən dəyişiklik yaranır. Alınma sözlər (mənbə dilin sözləri) daxil olduğu dilin səviyyələrinin (leksik, qrammatik, fonoloji) tələblərinə az və ya çox dərəcədə tabe olur. Bu proses dilçilərin diqqətindən kənar qalmır və dilə aid tədqiqatların xeyli hissəsi bu sahəyə yönəldilir. Heç də təsadüfi deyildir ki, son zamanlar alınma sözlər məsələsi də aktuallıq qazanan məsələlər sırasına daxil edilir.

Bu məsələnin başqa bir tərəfi də maraqlı görünür: F. de Sosürün dil işarəsi haqqındakı nəzəriyyəsi sözalma prosesi zamanı özünü hansı şəkildə biruzə verir? Belə bir sual yaranır: söz alan dilin “signifiant” və “signifié” sistemlərində bu sözlər baxımından tam identifikasiya (eyniləşmə, fərdiləşmə) reallaşır mı? “İmage acoustique” səviyyəsində baş verən fonem variantının yaranması və ya dəyişməsi “concept” dəyişməsinə aparıb çıxarır mı?

Bu işimizdə biz həmin məsələni izləməyi də cəhd edəcəyik.

Roman dillərindən alınmalardan danışıda biz heç də roman dilləri ailəsinə daxil olan bütün dilləri nəzərdə tutmuruq. Bu işimizdə biz yalnız roman dilləri ailəsinə aid olan beş dilin materialından çıxış edəcəyik. Bu sırada latın, fransız, ispan, italyan və portuqal dillərindən keçən sözlərin yalnız bir qismi tədqiqata cəlb edilir. Sözləri seçərkən biz bir neçə mənbəyə müraciət etmişik. İlk növbədə iki lüğətdən “Краткий словарь иностранных слов” və

ковым влиянием смысла того или иного предложения на окружающий текст, с разной зоной его смыслового функционирования.

Таким образом, в качестве организующих текстовой анализ категорий могут быть использованы не только установленные в учебной практике функционально-смысловые типы речи (описание, повествование и рассуждение), но и категории, отражающие различные способы отображения окружающей действительности. Именно такими и являются показ события, рассказ о событии и осмысление события. Внимание к этому ракурсу при анализе текста может дать дополнительный ключ к поискам взаимодействия идейно-содержательной и языковой стороны художественного текста.

MÜNDƏRİCAT

DİLİN DÜNYA XƏRİTƏSİNDƏ ROLU

Anar Rəhimov	
NƏ ÜÇÜN NORVEÇ DİLİNDƏ NƏQLİ CÜMLƏDƏ SÖZ SIRASI AZƏRBAYCANLI TƏLƏBƏR ÜÇÜN ÇƏTİNLİK YARADIR?	4
Aytac Məmmədova	
DİLDƏ “YALANÇI DOSTLAR” PROBLEMİ	6
Aytən Rəcəbova	
İNGİLİS DİLİNİN DİL XƏRİTƏSİNDƏ YERİ	8
Azadə Mikayılova	
LEKSİK-PRAQMATİK XÜSUSİYYƏTLƏR VƏ KONTEKST	11
Aida Sobor	
İZMƏNƏNİYƏ VƏ SƏZƏNİYƏNİYƏ, SƏZƏNİYƏNİYƏ VƏ SƏZƏNİYƏNİYƏ DİVİYƏ YƏZİKƏMİ	13
Bilal İsmayılov	
ROMAN DİLLƏRİNDƏN ALINMALAR HAQQINDA	15
Böyükxanım Eminli	
XİTAB VƏ İNTONASIYƏ	17
Ellada Mirişova	
İNGİLİS DİLİNDƏ FRAZEOLÖJİ ƏKSMƏNALİLİYİN STRUKTUR TİPLƏRİ	20
Elvina Bəxışova	
SEMANTICS OF NON-DECLARATIVE SENTENCES	22
Əzizə Hacıyeva	
LEKSİK MƏNASI OLMAYAN SÖZLƏRLƏ YARANAN BİRLƏŞMƏLƏR	24
Fəridə Allahverdiyeva	
XARİCİ DİLÇİLİKDƏ VƏRİATİVLİK PROBLEMİNİN TƏDQİQİNƏ DƏİR	27
Günay İmaməliyeva	
“OĞUZNAMƏ”DƏ NƏQLİ KEÇMİŞ ZAMANIN SİNTAKTİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ	30
Günay Səfərova	
İBRANI ƏLİFBASINDAKI HƏRFLƏRİN SİRRİ	32